

**ՔԵՅՍ-ՍՏԱԴԻ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՅԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ
«ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ
ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ**

Հոդվածում դիտարկվում են «Մահմա-նադրական իրավունք» առարկայի դասա-վանդման գործընթացում Քեյս-Ստադի տեխնոլոգիայի կիրառման հնարա-վորությունները՝ իբրև ուսուցման արդյու-նավետության բարձրացման միջոց:

Հանգուցային բառեր և արտահայ-տություններ՝ Քեյս-Ստադի տեխնոլոգիա, իրավիճակային վերլուծություն, ուսում-նական իրավիճակ, կիրառական վարժու-թյուններ, տեսական գիտելիքներ, գործ-նական կարողություններ:

Հոգեբանամանկավարժական գրա-կանության ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս փաստել, որ վերջին տարիներին բավականին մեծ է գիտնականների հետաքրքրությունը «մանկավարժական տեխնոլոգիա» երևույթի, նրա էության, հիմնական բնութագրերի և տեսակների նկատմամբ: Մանկավարժական տեխ-նոլոգիաները հետազոտվել են Վ.Պ. Բեսպալկոյի, Ե.Վ. Բոնդարևսկայայի, Մ.Վ. Կլարինի, Մ.Մ. Լևինայի, Վ.Մ. Մոնա-խովի, Ս.Յ. Սավելևայի, Գ.Լ. Մելնիկոյի, Ն.Ե. Շչուրկովայի, Լ.Վ.Պոկոլոշալովայի, Վ.Կ.Դյաչենկոյի, Մ.Ա.Մկրտչյանի և այլոց կողմից:

Ի մի բերելով մանկավարժական տեխ-նոլոգիաների մի շարք մեկնաբանումներ՝ կարող ենք ասել, որ այդ եզրույթը ման-կավարժություն է ներմուծված տեխնի-կական գիտություններից, իրենից ներ-կայացնում է ուսուցման մեթոդների կիրառման, գործողությունների և ընթա-

ցակարգերի հաջորդականության, տեխ-նիկական միջոցների, սարքավորումների և գործիքակազմի ամբողջություն:

Մանկավարժական գրականության մեջ առանձնացված են մանկավարժական տեխնոլոգիաների չափանիշները մանկա-վարժական գործունեության արդյունա-վետության գնահատման նպատակով:

Մանկավարժական տեխնոլոգիաների հիմքում ընկած են կրթության փիլիսոփա-յության ժամանակակից ձեռքբերումները:

Յուրաքանչյուր տեխնոլոգիայի հա-մար հանգուցային նշանակություն ունի ինչպես սովորողի կողմից գիտելիքների ներկայացումը, այնպես էլ վերջնաար-դյունքի մանրամասն սահմանումը և դրան հասնելու ընթացքի վերահսկումը:

Մանկավարժական տեխնոլոգիանե-րի կիրառման հիմնական նպատակնե-րից մեկը սովորողների ուսումնական գործունեության կառուցողականություն-ը և ակտիվացումն է: Ըստ կառուցո-ղականության սկզբունքի՝ «սովորողին մատակարարվում է ոչ թե վերջնական պատրաստի նյութ, այլ հնարավորություն է տրվում, որ սովորողի ներաշխարհում աստիճանական աշխատանքի, մտորում-ների ու գործողությունների հետևանքով ձևավորվեն սեփական համոզմունքներն ու մոտեցումները» [1, էջ 143]: Ակտիվու-թյան սկզբունքը ենթադրում է, որ ու-սումնական գործունեությունը պետք է պարունակի մոտիվացիայի բարձր մա-կարդակ, գիտելիքների, կարողություն-

ների յուրացման պահանջմունք, արդյունավետություն և սոցիալական նորմերին համապատասխանություն:

Ըստ մեզ՝ բուհի կրթադաստիարակչական գործընթացում կիրառվող տեխնոլոգիաների արդյունավետությունը պայմանավորված է մի շարք գործոններով՝

- մանկավարժի կոմպետենտությամբ,
- մանկավարժի մասնագիտական պատրաստվածության մակարդակով,
- մանկավարժի անձնային առանձնահատկություններով,
- ուսանողների տարիքային առանձնահատկություններով և հասունության աստիճանով,
- ընդհանուր կոլեկտիվի և յուրաքանչյուր ուսանողի տրամադրվածության աստիճանով,
- ուսանողների ուսումնական գործունեության պահանջմունքներով, դրդապատճառներով և պատրաստության աստիճանով,
- մանկավարժի կողմից յուրաքանչյուր թեմային համապատասխան ճիշտ տեխնոլոգիայի ընտրությամբ,
- տեխնոլոգիայի կիրառման համար անհրաժեշտ պամանների առկայությամբ,
- միևնույն առարկայի շրջանակում բազմապիսի փոխներգործուն մեթոդների կիրառմամբ, որն ապահովում է ուսանողի և դասախոսի արդյունավետ փոխներգործությունը:

Այսպիսով կարող ենք ասել, որ մանկավարժության մեջ կիրառվող տեխնոլոգիաների գերնպատակն է ուսուցման որակի և արդյունավետության բարձրացումը, ուսանողների մասնագիտական կոմպետենտության զարգացումը:

Քանի որ մեր հետազոտությունը վերաբերում է «Մահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդման մեթոդիկային» ապա մենք անդրադարձել ենք

հատկապես այն ակտիվ մեթոդներին, որոնց կիրառումը արդյունավետ կդարձնեն «Մահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդումը և ուսանողների կողմից նշված առարկայից գիտելիքների յուրացումը:

Մեր հետազոտությունը ցույց տվեց, որ «Մահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդման արդյունավետ մեթոդ է քեյս-ստադի /case study/ կամ իրավիճակային վերլուծության տեխնոլոգիան: Այն միևնույն ժամանակ պրոբլեմային, իրավիճակային վերլուծության մեթոդ է, որի կիրառմամբ ուսուցումը իրականացվում է կոնկրետ խնդիրների, իրավիճակների լուծման ճանապարհով: Մեթոդի նպատակը համատեղ ուժերով իրավիճակի վերլուծություն, գործնական լուծումների մշակում և վերջում՝ առաջարկված ալգորիթմի գնահատում:

Իրավիճակային վերլուծության մեթոդի կիրառումը բարձրագույն մասնագիտական կրթության ոլորտում այսօր արդիական է, ինչը պայմանավորված է հետևյալ մոտեցումներով՝

- կրթությունն այսօր նպատակաուղղված է ոչ միայն գիտելիքների յուրացմանը, այլև ուսանողների մասնագիտական կոմպետենցիաների ձևավորմանը, մտածողության հարացույցների փոփոխմանը, տեղեկատվության հսկայական ծավալի յուրացմանը
- այսօր փոխվել են մասնագետին ներկայացվող պահանջները, նա պետք է տիրապետի տարբեր իրավիճակներում լավագույնս դրսևորվելու կարողությանը, կարևոր է նաև ճգնաժամային պայմաններում գործողությունների համակարգվածությունն ու արդյունավետությունը:

Իրավիճակային վերլուծության մեթոդը գործիք է, որը հնարավորություն է տալիս իրավագիտությունից տեսական գիտելիքները կիրառել գործնական խնդիրների լուծման համար: Այն նպաստում է ուսա-

նողների ինքնուրույն մտածողության, այլընտրանքային տեսակետ լսելու և հաշվի առնելու, սեփական տեսակետը հիմնավորելու կարողության զարգացմանը:

Այս մեթոդի շնորհիվ ուսանողը կարող է դրսևորել և կատարելագործել իր վերլուծական, գնահատողական, իրավիճակի կառավարման կարողությունները, սովորի թիմային աշխատանքի, առաջադրված հարցի լուծման առավել ռացիոնալ տարբերակ առաջարկել:

Լինելով փոխներգործուն մեթոդ՝ այն ապահովում է առարկայի տեսական հիմունքների յուրացումը, տիրապետումը և նյութի գործնական կիրառումը՝ նպաստելով ուսանողի մասնագիտական հմտությունների, ուսման նկատմամբ հետաքրքրության և դրական մոտիվացիայի ձևավորմանը: Մինևույն ժամանակ իրավիճակային վերլուծությունը մանկավարժի մտածողության ձև է, նրա հատուկ հարացույցը, ինչը թույլ է տալիս մտածել և գործել ոչ ստարդարտ՝ համալրելով սեփական ստեղծագործական ներուժը:

Իրավիճակային վերլուծության մեթոդի իրականացման համար կարևոր են հետևյալ պահանջները.

- հստակ նպատակ
- առաջադրված իրավիճակի որոշակի բարդություն
- տիպական իրավիճակների ստեղծում, որը ենթադրում է կոլեկտիվ, թիմային աշխատանք
- առաջացնի ուսանողների զգայական լարվածություն
- վերլուծական մտքի զարգացում
- ունենա լուծման տարբերակներ

Իրավիճակային վերլուծության մեթոդի հիմնական գործառնություն է սովորեցնել ուսանողներին լուծել բարդ խնդիրներ, որտեղ բացակայում է համակարգվածությունը, հաջորդականությունը, որոնք հնարավոր չէ լուծել վերլուծությամբ: Այս պարագայում անհրաժեշտություն է առաջանում խնդրի լուծմանը սինեգետիկական մոտեցման ցուցաբերումը:

Ակնհայտ է այս մեթոդի առավելությունը նյութի ավանդական շարադրանքի նկատմամբ, սակայն պետք չէ մտածել, որ իրավիճակների վերլուծությունը կարող է փոխարինել դասախոսություններին: Պետք է տարբերել իրավիճակները ուսումնական խնդիրներից, որոնք առաջադրվում են սեմինար և գործնական պարապմունքների ժամանակ, քանի որ ուսումնական խնդիրների և իրավիճակների կիրառման նպատակները նույնպես տարբեր են: Խնդիրները ուսանողին հնարավորություն են տալիս յուրացնելու, ուսումնասիրելու տեսություն, մեթոդներ, սկզբունքներ, իսկ իրավիճակների վերլուծությունը օգնում է ուսանողներին տիրապետել տարբեր մասնագիտական կարողությունների: Որպես կանոն խնդիրն ունի մեկ լուծում, մեկ ճանապարհ, իսկ իրավիճակը ենթադրում է լուծման մի քանի տարբերակներ և բազմաթիվ եղանակներ:

Բուհի կրթադաստիարակչական գործընթացում իրավիճակային վերլուծության մեթոդի կիրառումը միանշանակ չէ, այսօր առավել կարևորվում են իրավիճակային գիտելիքները, իրավիճակային գործունեությունը: Այս մեթոդն անհրաժեշտ է դիտարկել որպես ավանդական մեթոդների օրգանական շարունակություն, քանի որ այն նպաստում է ուսանողների կողմից պարտադիր նորմատիվային գիտելիքների յուրացմանը և տիրապետմանը:

Իրավիճակային վերլուծության մեթոդի կիրառումը ենթադրում է մեթոդական ապահովում և հիմնավորում ինչպես ուսումնական ծրագրերին համապատասխան բուհի ուսուցման գործընթացի մակարդակում, այնպես էլ առանձին առարկաների դասավանդման մակարդակում: Ընդ որում իրավիճակները կարող են լինել.

- ուսումնական իրավիճակ, երբ կա ձևավորված խնդիր, որում ներկայացված է կոնկրետ իրավիճակ

կոնկրետ ժամանակահատվածում, նպատակը՝ իրավիճակի ախտորոշում և ինքնուրույն լուծում,

- ցուցադրական ուսումնական իրավիճակ, նպատակը գործնական օրինակով սովորեցնել ուսանողին մշակել ճիշտ լուծման ալգորիթ,
- ուսումնական իրավիճակ, երբ չկա ձևավորված խնդիր, այլ ներկայացված են որոշակի վիճակագրական տվյալներ, հասարակական կարծիք, կառավարության դիրքորոշում և այլն, նպատակը՝ խնդրի ինքնուրույն ձևակերպում և լուծման եղանակների, ռեսուրսների առաջարկում,
- կիրառական վարժություններ, որտեղ ներկայացված են կոնկրետ դժվար իրավիճակներ, նպատակը լուծման եղանակների որոնումն է [3]:

Այն կարող է պարունակել որևէ օրենքի, դատական ակտի կամ տարբեր կազմակերպությունների տարբեր տարիների աշխատանքի նկարագրություն, կարող է ներառել գիտական մոդելներ, նախագծեր:

Մենք «Սահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդման ընթացքում հատկապես նախընտրել ենք այն մեթոդները, որոնք խթանում են ուսանողների ինքնուրույնությունը իրավական գիտելիքների կիրառման բնագավառում իրենց դրսևորելու, փաստարկումներ, վերլուծություններ, մեկնաբանություններ, եզրահանգումներ անելու կարողությունների ձևավորումը: Այս առումով առավել արդյունավետ մեթոդներից ենք համարում քեյս-ստադի մեթոդը, որը որպես կոլեկտիվ ուսուցման տեխնոլոգիայի տարատեսակ, միասնականացնում է զարգացնող, անձնակողմնորոշված ուսուցման տեխնոլոգիաները՝ ներառելով մասնագիտական գործունեության հմտությունների զարգացումը, մասնագի-

տական դիրքորոշումների ձևավորումը, և նպատակում է ուսանող-դասախոս համաստեղծագործության, հաղորդակցման ներուժի իրացմանը: «Սահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդման ընթացքում զարգանում է ուսանողների իրավական մտածողությունը: Քեյս մեթոդի կիրառումն այս առարկայի դասավանդման գործընթացում պահանջում է ուսանողների կողմից մասնագիտական գիտելիքների յուրացման և ինքնուրույն աշխատանքի կատարման հմտությունների ձևավորվածության որոշակի մակարդակ: Այդ առումով մենք համամիտ ենք Լ.Վ.Պոկուշալովայի հետ, որ. «կողմնորոշվելով քեյսում ուսանողները փաստորեն իրենց ձեռքում ունենում են իրավիճակի պատրաստի լուծումը, որը կարող է կիրառվել նաև համանման այլ իրավիճակներում» [2]:

Ներկայացնենք մեր կողմից մշակված քեյս-ստադի տեխնոլոգիայի կիրառման օրինակ «Սահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդման շրջանակներում:

Թեմա-Անձնական իրավունքներ և ազատություն: Այս թեման կարող է հանդիսանալ քեյսի ձևավորման աղբյուր, ուստի մենք դիմել ենք այդ քայլին:

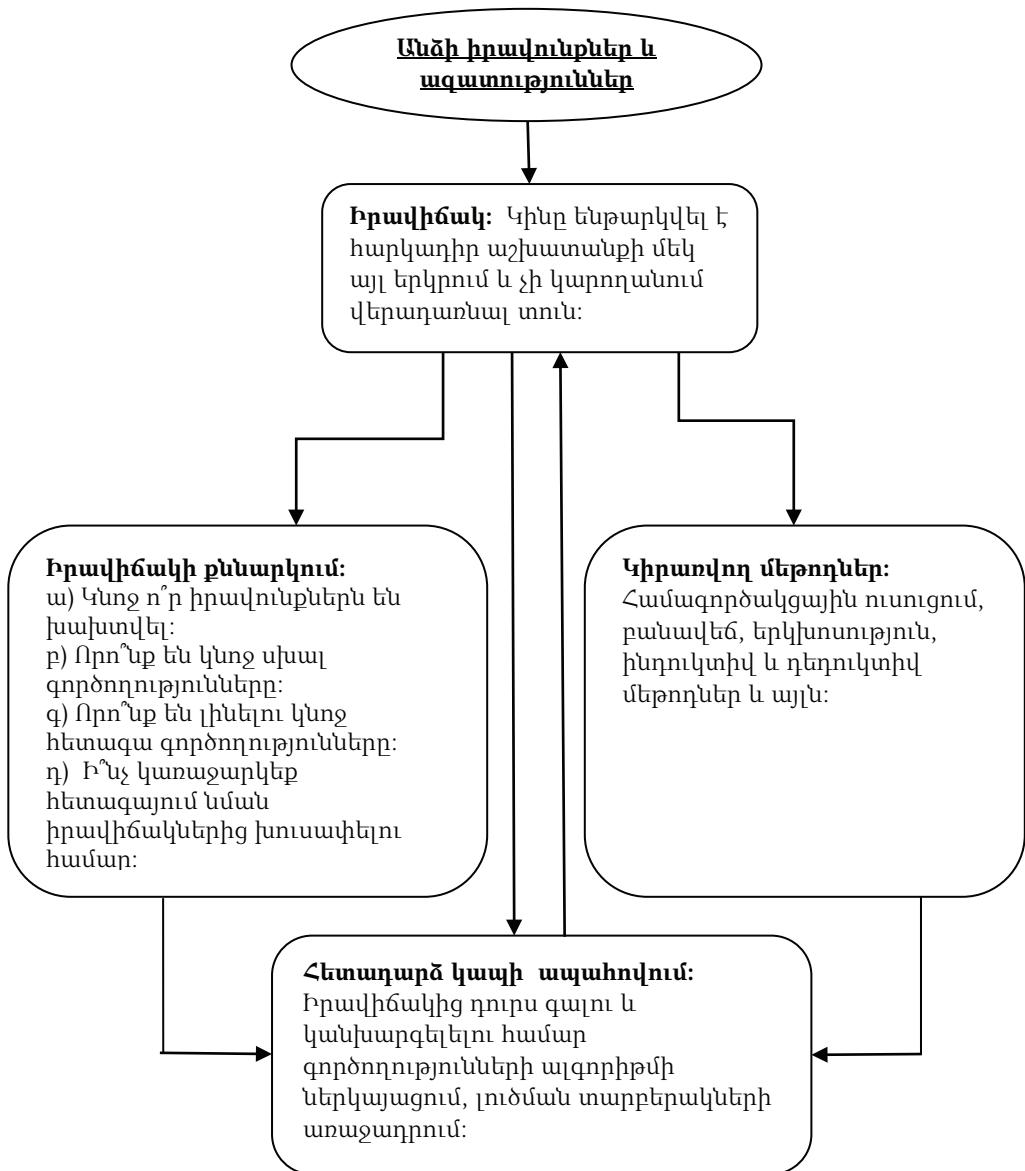
Թեմայի տեսական մասը ուսանողներին դասախոսության միջոցով ներկայացնելուց հետո ուսանողների գիտելիքներն ամրապնդելու, գործնական կարողությունները զարգացնելու նպատակով կազմվել է քեյս: Հաշվի առնելով հետևյալ պահանջները՝ քեյսը պետք է ունենա հստակ դրված նպատակների՝ դժվարության համապատասխան մակարդակ, ցուցադրի իրավական դաշտի մի շարք տեսանկյուններ, տիպիկ իրավիճակներ, ունենա մի շարք լուծումներ: Լսարանը բաժանվել է խմբերի, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ ցուցադրվել է թեմայի վերաբերյալ

տեսանյութ՝ տեսահալովակների, սլայդների տեսքով: Ուսումնասիրվող թեմայի շրջանակներում ցուցադրվել է թրաֆիկինգի վերաբերյալ տեսանյութ, որում առկա են սահմանադրական նորմերի մարդու իրավունքների և ազատությունների կոպիտ խախտումներ: Ներկայացվել են յուրաքանչյուր նորմի բովանդակությունը, էությունը:

Դիտումից հետո առաջադրվել է թեմայի վերաբերյալ հետևյալ հարցը՝

–Արդո՞ք առկա՞ են սահմանադրական նորմերի կոպիտ խախտումներ, եթե այո, ապա որո՞նք են դրանք:

Հանձնարարվել է յուրաքանչյուր խմբի ներկայացնել իր դիրքորոշումը և առաջարկել հնարավոր լուծումներ հետևյալ սխեմայով (սխեմա 1):

Այսպիսով, թեմայի ուսումնասիրման շրջանակներում քեյս մեթոդի կիրառման արդյունքում ուսանողները կարողացան մեկ ամբողջության մեջ միավորել տեսական գիտելիքները և գործնական կարողությունները, իրավական դաշտում պաշտպանել իրենց տեսակետը, փաստարկել, բանավիճել: Այս մեթոդի ար-

դյունավետությունը «սահմանադրական իրավունք» առարկայի դասավանդման գործընթացում այն էր, որ հնարավորություն ընձեռվեց ձևավորելու ուսանողների մասնագիտական կոմպետենցիաները, զարգացնել նրանց բանավեճ վարելու կարողությունները և հռետորական արվեստի հմտությունները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մարդու թրաֆիքինգ և շահագործում /Ուս. ձեռնարկ դասախոսների և ուսանողների համար/, Եր.: Աստղիկ, 2013.– 145էջ:
2. Покушалова, Л.В. Метод case–study как современная технология профессионально–ориентированного обучения студентов [Текст] /Л.В. Покушалова // Молодой ученый. — 2011. — №5. Т.2. — С. 155–157. <http://www.moluch.ru/>

THE APPLICATION OF CASE STUDY TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF TEACHING CONSTITUTIONAL RIGHTS

LILIT MIRZAKHANYAN

Researcher of the Chair of Law and Its Teaching Methodology

The application of case study technology while teaching Constitutional Rights as a discipline has been viewed in the article as a way of enhancing its efficiency. A sample of a lesson has been brought to demonstrate some useful ways of case study technology usage.

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ CASE STUDY В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО»

ЛИЛИТ МИРЗАХАНИЯН

В статье рассматриваются возможности применения технологии case study в процессе преподавания дисциплины «Конституционное право» как средства повышения эффективности обучения. Представлена модель урока с употреблением метода case study.

Հոդվածի ներկայացման փաթեթիվը՝ 06.06.14 թ.